

DEMNIȚATEA ȘI LIBERTATEA PERSOANEI UMANE: ABORDARE INTERDISCIPLINARĂ

Mitropolia Olteniei
Consiliul Județean Dolj
Universitatea din Craiova – Facultatea de Teologie Ortodoxă
Centrul de Studii Teologice și Interreligioase (CSTI)

Pr. Conf. Univ. Dr. NICOLAE RĂZVAN STAN
(editor)

**DEMNITATEA ȘI LIBERTATEA
PERSOANEI UMANE:
ABORDARE INTERDISCIPLINARĂ**

Volum tipărit cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
† **Dr. IRINEU,**
Arhiepiscopul Craiovei
și Mitropolitul Olteniei



**Editura Universitaria
Editura Mitropolia Olteniei
Craiova, 2016**

Lucrare apărută sub egida *Centrului de Studii Teologice și Interreligioase (CSTI)* al Facultății de Teologie Ortodoxă, Universitatea din Craiova.

Coperta: Compoziția *Înălțarea Domnului* (detaliu), pictură murală-frescă, autor Grigore Popescu-Muscel, Marele Pridvor - Mănăstirea Tismana-Gorj.

Tehnoredactare (DTP): Nicolae Răzvan Stan

Copyright © 2016 Editura Universitaria
Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Demnitatea și libertatea persoanei umane : abordare
interdisciplinară / pr. Stan Nicolae Răzvan (ed.). - Craiova :
Universitaria ; Editura Mitropolia Olteniei, 2016
Conține bibliografie
ISBN 978-606-14-1096-5
ISBN 978-606-731-003-0

I. Stan, Nicolae Răzvan (ed.)

342.7
341.231.14
17.026.4

*Volum publicat cu sprijinul
Consiliului Județean Dolj*

PREFAȚĂ:

În funcție de ce sau de cine pot fi definite demnitatea și libertatea umană?

Demnitatea și libertatea umană sunt două concepte destul de problematice la ora actuală. Multiculturalismul, individualismul, globalismul, postmodernismul și secularismul au creat o serie de sisteme de opinie prin care omului i s-a indus ideea că demnitatea și libertatea sa reprezintă, de fapt, ceea ce el crede că acestea sunt. Astfel, în numele demnității și al libertății s-a ajuns să se dea naștere la o serie de demnități și libertăți individuale, care, fără să mai aibă o arie de definire și de manifestare, au oscilat în mod haotic în sfera indefinitului abstractizat. De aceea este greu să vorbești despre demnitatea și libertatea cuiva atâta timp cât punctul de referință al definirii acestor realități rămâne doar acea persoană, care, din păcate, își promulgă o demnitate și o libertate în funcție de interesele de moment, dorințele pătimașe sau gândurile ascunse. Este acea demnitate și acea libertate pe care fiecare le înțelege așa cum crede de cuviință. În acest context, se nasc, în mod inevitabil, o serie de întrebări, precum: Ce mai reprezintă demnitatea și libertatea pentru omul contemporan? Care sunt limitele definirii lor? Ce rol joacă acestea în viața persoanei umane? În raport cu ce sau cu cine se definesc demnitatea și libertatea omului? Care este suportul profund al acestor realități? Au ele un substrat ontologic? Pot fi pierdute, diminuate sau anulate? Cine sau ce garantează demnitatea și libertatea fiecărei persoane umane etc.?

Răspunsuri la aceste întrebări, precum și la altele conexe, s-au dat și se vor da continuu. Fiecare om se vrea un specialist în propria-i demnitate și libertate, și nu puțini sunt, de altfel, cei care se doresc a fi apărătorii, în stilul propriu, ai demnității și libertății celor mulți, fie ei majoritari sau minoritari.

Aceste două realități sunt atât de importante și de semnificative pentru definirea și manifestarea persoanei umane, încât s-a ajuns să se spună foarte multe lucruri despre ele, uneori, din păcate, depășindu-se barierele conceptuale, demnitatea și libertatea sunt chiar idolatrizate de omul modern. Ele apar ca cele două zeități ale secularizării, care, pe baza cultului egocentrismului, fac tot posibilul să imprime în mentalitatea și comportamentul uman, atât la nivel personal, cât și colectiv, legea autonomiei, individualismului, relativismului și a antropocentrismului. În această formă, omului i s-a inoculat ideea că, în numele demnității și al libertății sale, îi este permis orice, iar forurile religioase, morale sau sociale nu fac decât să-i îngrădească într-un fel sau altul demnitatea și libertatea sa.

Sub formă conceptuală de analiză și de perspectivă filosofică și ideologică, demnitatea și libertatea umană au fost utilizate, abuzate și chiar uzate în multe feluri și în multe chipuri. În literatura de specialitate, și nu numai, se cunosc o serie de teorii cu privire la aceste două concepte. Din păcate, însă, de cele mai multe ori s-a adoptat o tendință de supraevaluare a acestora, sau o altă tendință de subestimare a lor. De la viziunea în care omul se prezintă stăpân pe sine, demn, valoros, creator, capabil de decizii, se decade foarte ușor în societatea actuală la abordarea de tipul omului supus contextului economic, politic și social, a persoanei umane constrânse de o serie de factori interni și externi. De multe ori se lasă impresia unei poziționări duplicitare față de ceea ce poate să însemne cu adevărat demnitatea și libertatea umană. Astfel, avem pe de o parte omul liber și demn, care susține că face ceea ce dorește, dar, pe de altă parte, pe același om îl vedem că trăiește o serie de frici care-i periclitează demnitatea și libertatea. Același om se vede și se proclamă autonom, dar, în același timp, crede în destin; se vrea liber, dar își ghidează viața după ceea ce-i spune horoscopul; susține că se autodetermină, dar prin tot ceea ce face se arată dependent de lucrurile materiale insignifiante. Oare într-un astfel de context comportamental și conceptual trebuie căutate sensurile demnității și libertății umane?

Un alt aspect al acestor tendințe moderne și postmoderne de definire și înțelegere a demnității și libertății umane este legat de rolul pe care îl are sau îl poate avea Dumnezeu în viața persoanei umane. Pe filiera secularizării, poziționările respective nu-L mai lasă în niciun fel pe Dumnezeu să fie prezent și să lucreze în viața umană. Dumnezeu este imaginat ca un element negativ față de ceea ce se dorește a fi astăzi demnitatea și libertatea umană. Sunt o serie de tendințe și principii nihiliste care se perpetuează și reinventează continuu. Astfel, în numele binelui uman se renunță la Binele suprem, adică la Dumnezeu. În aceste condiții apare întrebarea: Ce justificare mai pot avea o demnitate și o libertate umană care sunt lipsite de baza ontologică, fiind definite fără a se mai face vreo trimitere la Dumnezeu?

Din punct de vedere teologic, demnitatea și libertatea omului își au fundamentul în Dumnezeu. Nu suntem liberi și avem demnitatea pentru că așa spune o lege sau pentru că în acest sens militează vreun ONG, ci doar pentru că așa am fost creați de Dumnezeu: demni și liberi. Iar raportarea la Dumnezeu nu ne știrbește în niciun fel aceste caracteristici, ci, din contră, ne conferă mai multă demnitate și libertate. Unde altundeva, în ce lege, religie, filosofie etc., se vorbește de o mai mare cinste și libertate a persoanei umane decât se face în Creștinism? Doar aici este locul unde Dumnezeu se pogoară,

se smerește și se jertfește pentru binele omului. Dumnezeu, așa cum mărturisesc într-un glas toți Sfinții Părinți ai Bisericii, se face om pentru ca omul să fie făcut dumnezeu, să fie sfințit și ridicat la cinstea comuniunii veșnice cu Dumnezeu, depășind pentru totdeauna orice tip de constrângere înrobitoare. Astfel, din perspectiva teologiei și spiritualității ortodoxe, Mântuitorul Hristos rămâne pentru totdeauna garantul, modelul și desăvârșirea demnității și a libertății întregii umanități.

Cunoscând importanța deosebită a tuturor acestor teme, idei, poziții și problematici pentru omul contemporan, Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova, prin Centrul de Studii Teologice și Interreligioase (CSTI) și sub Înalta binecuvântare a Înaltpreasfințitului Părinte Prof. Univ. Dr. Irineu Ion Popa, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, a organizat în acest sens două simpozioane internaționale, și anume: „Paradigma demnității umane, între simplificare și mistificare: analiză teologică, filosofică și juridică”, Craiova, 6 octombrie 2014 (în colaborare cu Facultatea de Drept și Științe Sociale din Craiova) și „Demnitate și libertate umană, realitate și ideal. Modelul Sfântului Voievod Martir Constantin Brâncoveanu”, Mănăstirea Tismana, Județul Gorj, 7-10 octombrie 2014.

Volumul de față, rodul acestor întâlniri și dezbateri, printr-o abordare multidisciplinară, încearcă să creeze cadrul teoretic și să ofere perspectivele practice ale definirii și manifestării demnității și libertății umane. Nădăjduind că abordările și analizele care ne stau înaintea vor constitui un plus adus înțelegerii tainei și menirii persoanei umane, rugăm pe Bunul Dumnezeu să reverse în inimile noastre ale tuturor, autori și cititori, lumina Sa dumnezeiască pentru ca să ne putem vedea și cinsti unul pe altul, și împreună să privim pe toți oamenii de pe fața pământului ca ființe create după chipul Său cel dumnezeiesc, a căror menire și chemare este de a ne înălța la demnitatea și libertatea de fii ai lui Dumnezeu Tatăl și frați ai Domnului nostru Iisus Hristos.

Pr. Conf. Univ. Dr. NICOLAE RĂZVAN STAN

INTRODUCERE

DEMNIȚATEA ȘI LIBERTATEA UMANĂ, REALITATE ȘI IDEAL. MODELUL SFÂNTULUI VOIEVOD MARTIR CONSTANTIN BRÂNCOVEANU*

IPS Prof. Univ. Dr. IRINEU ION POPA**

Bunul Dumnezeu ne-a adus împreună, în casa Sfântului Nicodim, părintele și ocrotitorul nostru, spre a ne împărtăși astăzi din prinosul și frumusețea tradiției ethosului creștinesc. Tematica sinaxei noastre este una de actualitate, cu o generoasă deschidere spre teologie, filosofie, istorie, drept și științe sociale, întrucât propune spre dezbateră o problematică vastă și necesară pentru lumea în care trăim. Parcursul concret de la „demnitate” la „libertate” reprezintă „realitatea și idealul” existenței noastre. Este dezideratul în care ne regăsim și pe care nădăjduim să-l realizăm în comuniunea sfinților, în infinita iubire și bunătate a Mântuitorului Hristos.

Pentru a înțelege adevăratul sens al libertății și demnității umane, trebuie să analizăm mai întâi începuturile existenței noastre. Biblia învață că lumea a fost creată de Dumnezeu, din nimic, din dragoste și fără nici un mediator, aducând totul la existență, văzut și nevăzut. La început, Creatorul, din bunătatea Sa desăvârșită, a creat, în timp, lumea spirituală, nevăzută și, apoi, lumea materială, văzută, iar, în cele din urmă, a creat pe om, ființă materială și spirituală.¹ Deci, „Dumnezeu, care este cu totul bun, și chiar mai mult, care este Bunătatea desăvârșită, datorită bogăției Sale nemărginite ... a făcut întâi puterile spirituale și cerești; apoi universul văzut și rațional; apoi omul, cu firea sa spirituală și perceptibilă”.² Fiind întru totul liber, Dumnezeu a creat lumea din nimic,³ în șase zile. În actul creației, El a fost condus doar de propria-i bunătate și de voința Sa omnipotentă, spre slava Sa și pentru desăvârșirea morală și fericirea creaturilor Sale raționale și libere. Fiindcă numai El este Dumnezeu în ființa Sa (οὐτως), universul a fost creat prin

* Cuvânt rostit cu prilejul deschiderii lucrărilor Simpozionului, „DEMNIȚATEA ȘI LIBERTATEA UMANĂ, REALITATE ȘI IDEAL. MODELUL SFÂNTULUI VOIEVOD MARTIR CONSTANTIN BRÂNCOVEANU”, 7-10 octombrie 2014, Mănăstirea Tismana, Județul Gorj.

** Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei; Facultatea de Teologie Ortodoxă/Centrul de Studii Teologice și Interreligioase (CSTI) – Universitatea din Craiova.

¹ Facere 1, 1.

² Sf. IOAN DAMASCHIN, *Dogmatica*, IV, 13, PG 94, 1136.

³ Sf. GRIGORIE DE NAZIANZ, *Omilia 40*, 45: „Crede că tot ceea ce este în lume, văzut sau nevăzut, a fost făcut de Dumnezeu din nimic” (PG 36, 424); „A spune că creația a apărut din materia pre-existentă, și că n-a fost făcută de Creator din nimic – asta-i clar cea mai umilă formă de prostie” (Sf. IOAN HRISOSTOM, *Omilie la Facere II*, 2, PG 53, 28).

simplică voință divină. După ce a voit pur și simplu, Dumnezeu creează cosmosul printr-un singur act de voință (δημιουργει).⁴ Astfel, lumea a fost creată din nimic, fără să aibă o existență veșnică, deoarece „puterea lui Dumnezeu se arată în aceea că, din lucrurile care nu sunt, face orice dorește” și, prin urmare, nimic nu este părtaș în veșnicie cu El.⁵ A vorbi despre coexistența din veșnicie a lui Dumnezeu și a materiei înseamnă a contrazice suveranitatea și libertatea lui Dumnezeu. Dumnezeu Creatorul este Singurul și Unicul care a creat toate lucrurile. El este Atotputernic și singurul Tată întemeietor și modelator al tuturor lucrurilor, văzute și nevăzute.⁶ Deci, încununat cu frumusețea „chipului și asemănării” dumnezeiești, omul a fost „chemat să înainteze împreună cu creația spre cerul și pământul transfigurat al Împărăției veșnicilor bunătăți”.⁷ Promise pentru aceasta capacitatea să se descopere permanent în dragostea Celui ce-l alcătuiuse cu mâinile Sale. Dumnezeu nu l-a silit cu nimic să făptuiască ceva din cele ce-i erau pregătite, adică să sporească în virtute și să se apropie și mai mult de cunoașterea și experiența personală a legăturii cu Creatorul său. Deci, omul paradisiac trebuia numai să-și armonizeze libertatea cu porunca ascultării.⁸ Prin urmare, Adam și Eva aveau posibilitatea să cunoască din experiență că „trebuie să se hrănească numai din Dumnezeu pentru a atinge în mod liber îndumnezeirea”⁹ și evident, fiind muritori după fire, puteau să ajungă „nemuritori prin har”.¹⁰

Ispitirea șarpelui a grăbit căderea din bine, protopărinții noștri fiind împinși în partea opusă autenticului devenirii lor. În mod paradoxal, Adam a renunțat de bună voie la propria libertate, justificarea alunecării în exterior fiind păcatul neascultării și mândriei. Firește diavolul l-a îndemnat, dar nu l-a constrâns, ceea ce înseamnă că fără dorința de mărire și setea de independență față de Dumnezeu omul n-ar fi căzut, cu toată uneltirea ispititorului. Dimpotrivă, dacă ar fi luptat împotriva acestei tentații s-ar fi întărit în sfințenie și statornicie. Așa că păcatul primilor oameni este neascultarea și nesupunerea, neîncrederea și necunoaștința izvorâte din

⁴ CLEMENT ALEXANDRINUL, *Prot.* 4.63. 3.

⁵ TEOFIL, *Către Autolic*, 2.4. 2.10.

⁶ SF. IRINEU DE LYON, *Adv. Haer.* 2.30. 9.

⁷ PR. PROF. DUMITRU POPESCU, *Iisus Hristos Pantocrator*, Ed. IBMBOR, București, 2005, p. 172.

⁸ Fcere 2, 17: „Din toți pomii din rai poți să mănânci, iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit!”

⁹ PR. PROF. DR. DUMITRU STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică*, vol. III, Ed. IBMBOR, București, 1978, p. 413.

¹⁰ PR. PROF. DUMITRU POPESCU, *op. cit.*, p. 175.